

«ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΕΡΓΑ ΔΙΝΟΥΝ ΝΟΗΜΑ ΣΤΟ ΧΑΟΣ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

Πηγή: ΒΗΜΑGAZINO Σελ.: 12-13 Ημερομηνία έκδοσης: 15-05-2022
Αρθρογράφος: Επιφάνεια 2423.99 cm² Κυκλοφορία: 0
Θέματα: ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΒΗΜΑgazino

12

Συνέντευξη

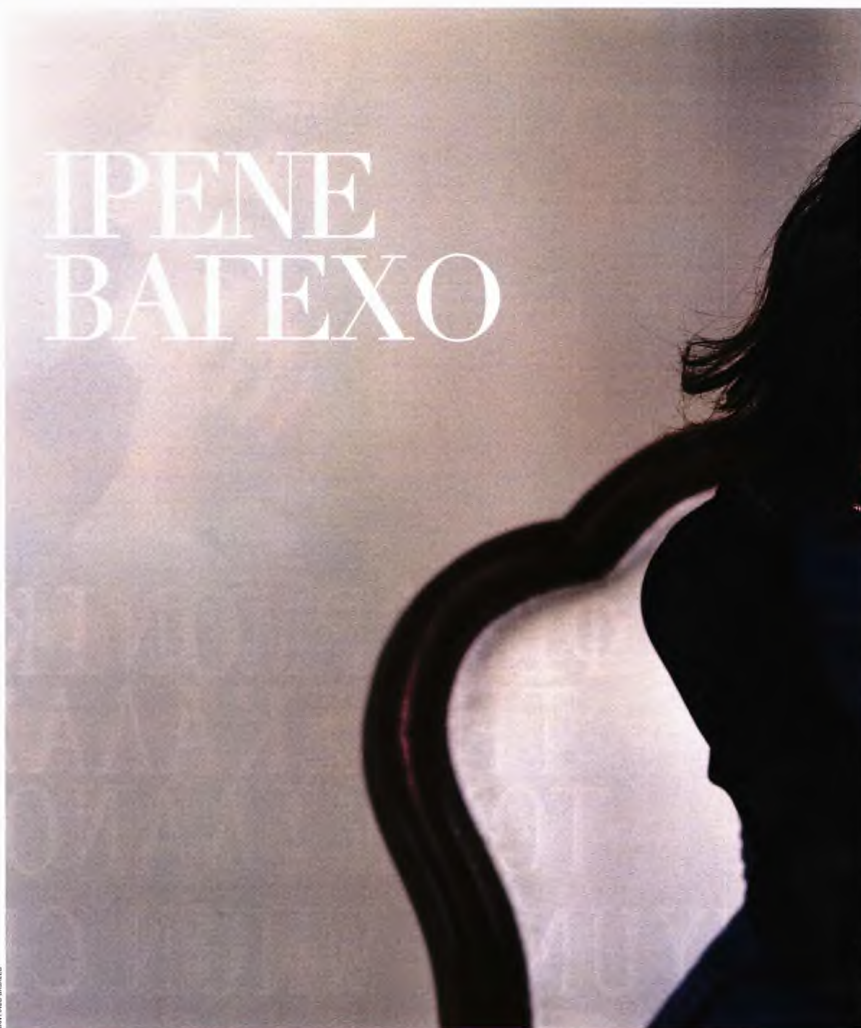
ΑΠΟ ΤΟΝ ΓΙΩΡΓΟ ΝΑΣΤΟ

Κανείς δεν περίμενε όταν πρωτοπαρουσιάστηκε η έκδοση με τίτλο «Πάπυρος: Η περιπέτεια του βιβλίου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα» της Ιρένε Βαγέχο ότι θα γνώριζε τόσο μεγάλη επιτυχία, όχι μόνο στην πατρίδα της συγγραφέως του, την Ισπανία, αλλά και διεθνώς, αφού μεταφράζεται σε περισσότερες από 30 χώρες και έχει αποσπάσει σημαντικά βραβεία. Η 43χρονη λογοτέχνης, η οποία σπούδασε Κλασική Φιλολογία και έλαβε το διδακτορικό της από τα Πανεπιστήμια της Σαραγόσα και της Φλωρεντίας, κατάφερε στις περίπου 500 σελίδες του πρωτότυπου γραμμένου δοκιμίου της να μνησεί όλους συνέβαλαν στη δημιουργία και στην προστασία των βιβλίων, αποτιμώντας ταυτόχρονα έναν φόρο τιμής στη φιλαναγνωσία. Με αφορμή την ελληνική κυκλοφορία του νοήματος της πρόσφατα από τις εκδόσεις Μεταίχμιο μίλησαμε μαζί της για την επίδραση που είχε η πανδημία στη σχέση των ανθρώπων με το διάβασμα, για ότι συνδέει τον Πίνδαρο με τον Σαίξπηρ αλλά και για το σνεμά του Γιώργου Λάνθιμου.

Εχετε καταφέρει να εξηγήσετε την επιτυχία του «Πάπυρου»;

«Έγραψα τον «Πάπυρο» ολομόναχη, χωρίς να γνωρίζω αν θα ήθελε το νόημα μου κάποιος εκδοτικός οίκος, χωρίς εγγυήσεις ή ελπίδα. Πάντα νόμιζα ότι επρόκειτο για ένα μικρό, διακριτικό βιβλιαράκι που θα περνούσε απαρατήρητο. Η αποδοχή του έχει ξεπεράσει και τα πιο τρελά όνειρά μου. Όταν άρχισα να γράφω, πρόθεσή μου ήταν να συνδυάσω την απόλαυση της ανάγνωσης με την αναζήτηση της γνώσης. Έκανα ένα λογοτεχνικό πείραμα που συνυφαίνει γεγονότα και ανθρώπινες ζωές, παραπέμπει σε άλλες εποχές, κάνει αναφορές σε ταινίες, μπλέκει τις ιδέες με το θαύμα της ανακάλυψης. Προσπάθησα να ανακτήσω τον ενθουσιασμό και το πάθος που οι ιστορίες πάντα εμπνέουν μέσα μου. Όταν ακόμη δίδασκα, παρατηρούσα τους μαθητές μου και έβλεπα ότι εντυπωσιάζονταν περισσότερο από περιπετειώδεις αφηγήσεις και βιογραφίες παρά από αφηρημένα επιχειρήματα. Και αναρωτιόμουν πώς θα μπορούσα να καταλήξω με ένα δοκίμιο – δομημένο όμως σαν μυθιστόρημα – με αγωνία, ιστορίες, τοπική ατμόσφαιρα και ανθρώπινα πρόσωπα. Σκέφτηκα ότι, αν ήθελα να αποτιώ φόρο τιμής στα βιβλία, ο καλύτερος τρόπος για να το κάνω θα ήταν να αφηγηθώ τις ιστορικές δυσκολίες που υπέστησαν με τον ίδιο τρόπο που θα το είχαν κάνει οι βάρδοι του παρελθόντος. Και έτσι ξεκίνησα να γράφω το βιβλίο μου όχι ως ψυχρό, εγκυφαλικό αποτέλεσμα έρευνας, αλλά μάλλον ως μια εξερεύνηση ή προσπάθεια – όπως σημαίνει η λέξη “δοκίμιο” – να εξασοροπήσω την ακαδημαϊκή επιμέλεια με το πάθος που θα είχε η Σχεραζάντ αν αφηγετο αυτή τη συναρπαστική περιπέτεια. Τολμώ να σκεφτώ ότι, απροσδόκητα, ακριβώς σε εποχές ψυχρικών επαναστάσεων, οι αναγνώστες μάλλον περίμεναν ένα βιβλίο που να περιγράφει την εκπληκτική οδόσσεια αυτού του αντικειμένου».

Υπάρχει περίπτωση η πανδημία να υπογράμμιζε εκ νέου την αξία των βιβλίων;
«Σε περιόδους αγωνίας και αβεβαιότητας τα βιβλία μάς έχουν προσφέρει συντροφιά, σοφία και ανακούφιση. Ένα βιβλίο είναι καταφύγιο γνώσης μπροστά στη μοναξιά και στον φόβο. Γι’ αυτό τόσο πολλοί αναγνώστες βρήκαν μέσα τους παρηγοριά από την ανησυχία της πανδημίας. Στον «Πάπυρο» μοιράζομαι, για παράδειγμα, τις αναμνήσεις μου από το bullying που έχω υποστεί νεότερη και εξηγώ ότι σε εκείνη



«ΤΑ ΣΠΟΥΔΑΙΑ ΕΡΓΑ ΔΙΝΟΥΝ ΝΟΗΜΑ ΣΤΟ ΧΑΟΣ ΤΗΣ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑΣ»

Η ισπανίδα συγγραφέας μιλάει στο ΒΗΜΑgazino για το δοκίμιό της «Πάπυρος: Η περιπέτεια του βιβλίου από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα», για τη φιλαναγνωσία εν μέσω πανδημίας και για την ελληνική συμβολή στον παγκόσμιο πολιτισμό.





την πολύ δύσκολη φάση της ζωής μου οι φρονές των συγγραφέων που μου μιλούσαν μέσα από τις σελίδες τους ήταν η σωτηρία μου. Η αυξημένη δημοφιλία της ανάγνωσης κατά τη διάρκεια του lockdown και η θερμή υποδοχή που έλαβε ο «Πάπυρος» στη χώρα μου και αλλού με κάνουν να σκεφτώ ότι αυτή η παράξενη οικογένεια που αποτελείται από εμάς οι οποίοι αγαπάμε τα βιβλία, τον πολιτισμό και τις ανθρωπιστικές επιστήμες είναι πιο πολυάριθμη από όσο νομίζουμε. Υπάρχει μια ομάδα ανθρώπων, μια ήσυχη αλλά ζωντανή μειονότητα, που υπερασπίζεται με ενθουσιασμό την παλιά πίστη στην αξία των λέξεων και της ανάγνωσης. Ισως, μετά από δεκαετίες παραγκωνισμού και απαξίωσης των ανθρωπιστικών επιστημών, ήρθε η ώρα να διεκδικήσουν ξανά τη θέση τους. Περισσότερο από ποτέ, ο κόσμος χρειάζεται τη φιλοσοφία, τη δημιουργικότητα, τον αναστοχασμό της ηθικής και την ηρεμία».

Ποια φράση που έχετε υπογράμμισει σε βιβλίο δεν θα ξεχάσετε ποτέ;

«Μου έκανε εντύπωση ένας στίχος από τον Πίνδαρο: "Ο άνθρωπος είναι το όνειρο μιας σκιάς". Ο Σαίξπηρ το επαναδιατυπώνει: "Είμαστε από την ύλη των ονείρων πλασμένοι και τη ζωή μας την κυκλώνει ο ύπνος". Αυτό είναι κομμάτι της μαγείας των βιβλίων: η εύρεση μιας φράσης που φωτίζει μια σκοτεινή περιοχή της μνήμης ή της φαντασίας μας. Τα σπουδαία έργα μας βοηθούν ακριβώς επειδή δίνουν νόημα στο χάος της πραγματικότητας: οι ιστορίες μας βοηθούν να κατανοήσουμε έναν περίπλοκο κόσμο και να αντιμετωπίσουμε τις προκλήσεις και τους κινδύνους της ζωής».

Λέτε πως τα βιβλία περιγράφουν τελικά εκείνους οι οποίοι τα διαβάζουν. Εσάς ποια βιβλία σας περιγράφουν στην ολότητά σας; «Είναι απογοητευτικά δύσκολο να διαλέξω μερικά μόνο, είναι πολλά όσα έχουν αφήσει το στίγμα τους πάνω μου. Θα έλεγα την "Αντιγόνη" του Σοφοκλή, τη "Δοκίμια" του Μοντέν, τον "Δον Κιχώτη" του Θερβάντες, τον "Φρανκεστάιν" της



Σε περιόδους αγωνίας και αβεβαιότητας τα βιβλία μάς έχουν προσφέρει συντροφιά, σοφία και ανακούφιση. Ενα βιβλίο είναι καταφύγιο γνώσης μπροστά στη μοναξιά και στον φόβο. Γι' αυτό τόσο πολλοί αναγνώστες βρήκαν μέσα τους παρηγοριά από την ανησυχία της πανδημίας

Μέρι Σέλεϊ, το "Middlemarch" της Τζορτζ Ελιοτ, τα μυθιστορήματα του Κόνραντ, τη φιλοσοφία της Μαρίας Θαμπράντ, το "Αδριανού Απομνημονεύματα" της Μαργκερίτ Γιουρσενάρ, την ποίηση της Αχίλλης, του Λόρκα, του Σέσαρ Βαγέχο, του Σεφέρη και της Βισλάβα Ζμπόρσκα. Ωστόσο, το βιβλίο που άλλαξε τη ζωή μου ήταν η "Οδύσσεια" του Ομήρου. Ενα βράδυ, ο πατέρας μου, καθισμένος στην άκρη του κρεβατιού μου, μου είπε ότι έπρεπε να προετοιμαστώ για μια μεγάλη και συναρπαστική ιστορία. "Έχεις ακούσει για τον Οδυσσέα;" με ρώτησε. Μέσα από το κοχύλι των αφτιών μου τρύπωσαν μέσα μου οι Σερίφες, οι Κύκλωπες, τα νησιά, οι φουρτούνες, ο ασκός του Αιόλου, η Ναυσικά στην παραλία, η Καλυψώ στον κήπο της, η Κίρκη που ετοίμαζε μαγικές αλοιφές, η Πηνελόπη που ύφαινε και έηλωνε... Από τότε, η ελληνική μυθολογία έγινε το σπίτι μου. Η περιέργειά μου για τον αρχαίο κόσμο που δημιούργησε αυτούς τους θρύλους παραμένει ακόρεστη».

Ποια ήταν η τελευταία φορά που σας διαβάσε κάποιος κάποι;

«Η μητέρα μου κι εγώ έχουμε διατηρήσει τη συνήθεια να διαβάζουμε η μία στην άλλη. Γενικώς αυτό θεωρείται προνόμιο των παιδιών, αλλά δεν υπάρχει λόγος για αυτό. Όπως λέω και στο βιβλίο, όταν κάποιος σου διαβάζει θέλει να σου προσφέρει ευχαρίστηση. Είναι μια πράξη αγάπης και μια ανακωχή από τις μάχες της ζωής. Όταν ακούς σαν σε όνειρο κάποιον να σου διαβάζει, το κείμενο και ο αναγνώστης ενώνονται σε μια κοινή παρουσία. Και όπως αυτός που σου διαβάζει αλλάζει τον τόνο της φωνής του, παίζει με το χαμόγελο και το βλέμμα και τις σιωπές του, η ιστορία που σου λέει γίνεται μόνο δική σου. Ποτέ δεν θα ξεχάσεις το πρόσωπο εκείνο που σου αφηγήθηκε μια ωραία ιστορία μέσα στη σκιά της νύχτας».

Τόσα βιβλία, τόσες σοφές λέξεις, όμως ερχόμαστε συνεχώς αντιμέτωποι με τη βία, τον πόλεμο, τη ματαιοδοξία. Το μέλλον μάς οδηγεί στο παρελθόν, λέει η Χάνα Αρεντ, γιατί όμως δεν μπορούμε να διασκαθούμε από τα περασμένα παθήματα;

«Δεν ξέρω αν οι κλασικοί μάς δίνουν μαθήματα, νομίζω ότι μάλλον συνομιλούν μαζί μας. Μέσα από αυτούς τους διαλόγους εξερευνούμε και κατανοούμε καλύτερα τον εαυτό μας. Νομίζω ότι πρέπει να κατεβάσουμε τους κλασικούς από το βάθρο τους: δεν ήταν καλύτεροι από εμάς. Η Ελλάδα και η Ρώμη σημείωσαν ορισμένα επιτεύγματα αλλά η ιστορία τους επίσης αμαυρώνεται από σκιές βαρβαρότητας όπως η δουλεία, ο κοινωνικός αποκλεισμός των γυναικών και ο ιμπεριαλισμός. Οι ιδέες και οι ιστορίες τους μας ενδιαφέρουν όχι γιατί ήταν υποδειγματικές, αλλά γιατί τόλμησαν να συλλάβουν ορισμένες έννοιες που, ακόμη και σήμερα,

συμβολίζουν την καλύτερη πλευρά του κόσμου μας και συνεχίζουν να ρίχνουν φως στο παρόν μας. Οι άθλοι μας ανήκουν και στον Ηρακλή. Οι προκλήσεις μας παραπέμπουν στον Προμηθέα. Ο Μινώταυρος ζει στους λαβυρίνθους μας και οι αλεξιπτωτιστές πέφτουν στη γη από τον ουρανό σαν τον Ικαρό. Ο νόστος θυμίζει τον Οδυσσέα. Οι Τρώες μοιράζονται τους θρήνους μας για τον πόλεμο. Ο Οδύπιδας και ο Νάρκισσος χρησιμοποιούν για να ορίσουν τα συμπλέγματά μας. Οι υπερήρωες της Marvel κατάγονται από τους ελληνικούς μύθους».

Ξέρετε πολλά για την αρχαία Ελλάδα. Τι γνωρίζετε για τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό;

«Τρέφω τεράστιο θαυμασμό για την κουλτούρα και τον πολιτισμό σας, από την εποχή που εφηύρατε τη δημοκρατία μέχρι σήμερα που διακρίνεστε στα πεδία της ποίησης, του μυθιστορήματος, του κινηματογράφου και της τέχνης. Λατρεύω την ποίηση του Γιώργου Σεφέρη και του Γιάννη Ρίτσου και τα μυθιστορήματα του Καζαντζάκη, του Θοδωρή Καλλιφατιδίου ή του Πέτρου Μάρκαρη, τον οποίο είχα την ευκαιρία να γνωρίσω από κοντά πριν από λίγες ημέρες. Πιστεύω ότι λίγοι σύγχρονοι καλλιτέχνες έχουν καταφέρει να αποτυπώσουν τη σκοτεινή πλευρά της φτώχειας και της εξαθλίωσης στον πλούσιο κόσμο μας όπως έχει κάνει ο Γιάννης Κουνέλλης με τα έργα του. Μου αρέσει να βουτάω στη συναρπαστική και στοχαστική εμπειρία των ταινιών του Θόδωρου Αγγελόπουλου και με γοητεύει η δύναμη του Νέου Κώματος του ελληνικού κινηματογράφου: ο Γιώργος Λάνθιμος, η Αθηνά Ραχλά Τσαγγάρη, ο Εκτορας Λυγίζος και ο Αλέξανδρος Αβραάνας. Αισθάνομαι συγκινημένη και, ταυτόχρονα, γοητευμένη από το γεγονός ότι το ίδιο τοπίο όπου γεννήθηκαν ο ευρωπαϊκός πολιτισμός, η λογοτεχνία, η φιλοσοφία και η τέχνη μας, συνεχίζει να προσφέρει σήμερα μια εκπληκτική δημιουργική ζωντανά, φωτίζοντας το παρόν μας και ανοίγοντας νέα παράθυρα στο μέλλον».

